

Stockholm den 15 januari 2026

R-2025/2121

Till Justitiedepartementet

Ju2025/01730

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 15 september 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Nya regler om arv och testamente – bland annat ett testamentsregister i offentlig regi och ett stärkt skydd för efterlevande sambor (SOU 2025:91).

Inledning

Utredningens förslag har granskats utifrån ett rättighets- och rättssäkerhetsperspektiv samt utifrån advokaters yrkeserfarenhet. Advokatsamfundet ställer sig huvudsakligen bakom utredningens förslag och väljer att fokusera på de delar som Advokatsamfundet inte kan ställa sig bakom och de delar där Advokatsamfundet har kritik eller synpunkter.

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker förslaget om arvsrätt för kusiner och delar därför utredningens ställningstagande i betänkandet (avsnitt 4.4.1). Om förslaget ändå leder till lagstiftning, anser Advokatsamfundet att regeringen bör analysera reglerna om preskription av rätten att ta arv (bl.a. 16 kap. ärvdabalken) är effektiva och rättssäkra för bortavarande eller okända kusiner.

Advokatsamfundet har synpunkter i sak vad gäller (1) skyddet för efterlevande sambo, (2) begräsning av laglotten i vissa fall, (3) frågor om efterarv och talerätt, (4)

testamentsregister i offentlig regi, (5) ökade möjligheter till nödtestamente, samt (6) övergångsbestämmelser. Detta utvecklas nedan under respektive rubrik.

Synpunkter

En arvsrätt för kusiner och avlägsnare släktingar

Advokatsamfundet anser att det inte är önskvärt att utöka den arvsberättigade kretsen till att omfatta kusiner. Enligt Advokatsamfundets uppfattning skulle en sådan utökning av arvsrätten kunna få icke överskådliga konsekvenser. Advokatsamfundet delar därför utredningens slutsatser i avsnitt 4.4.1.

Om förslaget ändå leder till lagstiftning, anser Advokatsamfundet att det finns brister i utredningens förslag i denna del. När det inte går att kartlägga dödsbodelägarkretsen, återstår att god man ska förordnas för okända arvingar. Mot bakgrund av att utredningen bedömer att det kommer bli nödvändigt med fler förordnanden av god man för okända arvingar, är Advokatsamfundet kritiskt till att frågan om preskription av arv inte utretts på ett tillfredsställande sätt. Om en arvsrätt för kusiner införs måste arvsrätten vara reell; inte enbart teoretisk. För att säkerställa att utvidgningen är effektiv och rättssäker för bortavarande eller okända kusiner behöver frågan utredas ytterligare, särskilt vad gäller reglerna om preskription av rätten att ta arv (i bl.a. 16 kap. ärvdabalken).

Förslaget om kusinarv avstyrks således.

Skyddet för efterlevande sambo

Den ökade möjligheten för sambor att testamentera gemensamma barns laglott till varandra med fri förfoganderätt i kombination med möjligheten för arvingar att avstå från sin omedelbara arvsrätt till förmån för den efterlevande sambon, kommer medföra fler fall med fri förfoganderätt. Advokatsamfundet kan inte ställa sig bakom utredningens ställningstagande vad gäller ändringar i bouppteckningsreglerna (avsnitt 5.3.3).

När en make avlider ska bodelning ske. Utgångspunkten för beräkningen av efterarvskvoten för makar är därför hälften av den efterlevande makens bo (se 3 kap. 2 § ärvdabalken). När en sambo avlider ska bodelning göras endast om den efterlevande sambon begär det (se 8 § andra stycket sambolagen). Även om den efterlevande sambon begär bodelning är det i praktiken en omöjlighet att de får lika stor andel i

bodelning jämfört med resterande egendom. Utgångspunkten för sambor måste därför vara att efterarvskvoten i princip aldrig kan bli hälften.

Så som förslaget till ändring av 20 kap. 4 § ärvdabalken är formulerad i betänkandet, kommer inte avståenden som en arvinge gör till förmån för efterlevande sambo enligt nya 4 kap. 1 § ärvdabalken efter bouppteckningen att träffas av redovisningsskyldigheten. Utredningen har motiverat valet av denna ordning mot bakgrund av att det då ankommer på den som avstår från arv att själv försäkra sig om att det finns förutsättningar för att beräkna efterarvskvoten. Ordningen riskerar att medföra oöverskådliga och onödiga svårigheter med att beräkna efterarvet vid den efterlevande sambons frånfälle. Om en sambo tillåts förvärva egendom med fri förfoganderätt (oavsett fång), är det också motiverat att denne åläggs en redovisningsskyldighet vid bouppteckningen, likt vad som gäller för makar. Alternativt att arvsavstående efter bouppteckningen endast är giltigt om sambon redovisar samtliga sina tillgångar och skulder per dödsdagen genom tilläggsbouppteckning.

Advokatsamfundet är mot denna bakgrund kritisk till utformningen av 20 kap. 4 § ärvdabalken.

Frågor om efterarv och talerätt

Advokatsamfundet ställer sig bakom utredningens förslag vad gäller ändrad frist för talans väckande enligt 3 kap. 3 § ärvdabalken, liksom vad gäller frågan om storleken på minskningen av boet som krävs för att vederlagsregeln ska aktualiseras. I fråga om värderingstidpunkt synes det dock vara en lämpligare ordning att värderingstidpunkten – likt vad som gäller enligt 7 kap. 4 § ärvdabalken – är värdet vid arvskiftet. Det är inte uteslutet att en och samma gåva kan angripas både enligt 3 kap. 3 § ärvdabalken och enligt 7 kap. 4 § ärvdabalken. Det synes då olämpligt om inte värderingstidpunkterna sammanfaller. Att värderingstidpunkterna sammanfaller gör också att lagstiftningen i gåvofallen blir mer sammanhängande.

Begränsning av laglotten i vissa fall

Det bör klarläggas om testamentsexekutor, boutredningsman eller skiftesman är behörig att pröva om rekvisiten i nya 7 kap. 3 a § ärvdabalken är uppfyllda och om testamentet därmed ska tillämpas (avsnitt 7.3.3). Såsom lagtexten är formulerad riskerar den för tvistemål stadgade ordningen att bli exklusivt forum.

Registrering av testamenten

Registrering av ett testamente är i sig ett positivt förslag. Advokatsamfundets uppfattning är att om ett testamentsregister införs, så ska testamente registreras och förvaras i original hos registrerande myndighet samt att registrering ska utgöra ett formkrav för testamentets giltighet. För det fall testamentsregister införs i den föreslagna ordningen, är det under alla förhållanden Advokatsamfundets uppfattning att testamente i original ska registreras och förvaras hos registrerande myndighet.

Advokatsamfundet är kritiskt till att det registrerade testamentet ska ges en presumtionsverkan, eftersom det påverkar den fria återkallelserätten. Utredningen har i avsnitt 9.6.2 motiverat sitt ställningstagande att det är rimligt att utgå från att den registrerade versionen innehåller testatorns yttersta vilja, så länge testator därefter inte gett uttryck för att så inte längre är fallet. Enligt Advokatsamfundets erfarenhet är det vanligaste sättet att återkalla ett testamente att upprätta ett nytt testamente, därefter att förstöra testamentet. Ett förstört testamente kommer sannolikt inte att återfinnas vid testators bortgång. Om det förstörda testamentet har registrerats och det saknas information om att testamentet återkallats, kommer den registrerade kopian att kunna delges. Det innebär i förlängningen att presumtionsverkan är en begränsning av möjligheterna att fritt återkalla sitt testamente.

Lagtexten i 14 kap. 4 § första stycket ärvdabalken innehåller ett tillägg om att en kopia av det registrerade testamentet får användas för delgivning. Advokatsamfundet ser risker med denna formulering. Av betänkandet framgår att syftet med tillägget är att testamentsregistret ska få ett tydligt praktiskt mervärde (s. 279). Tanken är att ett senare testamente i original (som inte registrerats) ska presumeras gälla före det registrerade (s. 280). Utformningen av bestämmelsen medför dock en risk för att en kopia av det registrerade testamentet alltid kan delges. Att delge ett testamente inleder en frist (enligt 14 kap. 5 § ärvdabalken) om att väcka talan om klander (ogiltighet) enligt 13 kapitlet. En situation skulle därmed uppstå där en klanderfrist börjar löpa, men frågan egentligen är om testamentet är återkallat (talan om bättre rätt). Advokatsamfundet förordar att lagtexten förtydligas så att det tydligt framgår att delgivning endast är möjligt om testamentet inte är återkallat.

Möjligheten att upprätta e-testamente

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget.

Krav på testamentsvittnen

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget.

Ökade möjligheter till nödtestamenten

Utredningens förslag innebär att nödtestamente ska kunna upprättas i annan form än enligt dagens ordning. Advokatsamfundet utesluter inte att nödtestamenten ska kunna upprättas i annan form men ser problem med utredningens förslag. Att upprätta nödtestamente i annan ordning än den nu gällande kan enligt Advokatsamfundet, i vart fall i vissa situationer, försvåra möjligheterna att säkerställa huruvida den avlidne faktiskt är den som upprättat nödtestamentet. Om nödtestamentet är i form av sms eller e-postmeddelanden, går det inte att säkerställa vem som är den verkliga avsändaren. Därutöver tillkommer frågan om återkallelse av ett nödtestamente samt processföringen kring ett nödtestamente. Enligt utredningens förslag ska det först föras talan om det som åberopats som varande ett nödtestamente, och som inte uppfyller formkraven för muntligt eller holografiskt nödtestamente, faktiskt är ett nödtestamente och sedan om nödtestamentet är giltigt. Detta riskerar att skapa fler rättsprocesser och ökade kostnader för inblandande parter samt för samhället. För att ett nödtestamente ska anses giltigt kan det fordras två separata domstolsprocesser för att fastställa nödtestamentets giltighet och sedan en boutredning för att skifta arvet efter den avlidne.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Advokatsamfundet tillstyrker utredningens förslag om ikraftträdande, men ser behov av en övergångsbestämmelse. Det är inte lämpligt att den föreslagna ändringen av vederlagsregeln i 3 kap. 3 § ärvdabalken börjar tillämpas direkt från ikraftträdandet. Om det inte införs en övergångsbestämmelse för transaktioner genomförda före den 1 januari 2027, kommer lagstiftningen innebära ett försvagat skydd för efterlevande maka.

Den föreslagna lagändringen innebär att tidsfristen ändras från fem år från gåvans lämnande till ett år efter bouppteckningen avslutades. Ändringen innebär en skärpning av regeln till förmån för efterarvingar. Den föreslagna lagändringen utgör även en beloppsmässig skärpning av möjligheten för en efterlevande make att lämna gåvor (eller annan därmed jämförlig handling) från 25 procent av sin totala förmögenhet (väsentlig minskning) till 10 procent (inte obetydlig omfattning).

Det är sannolikt att makar som innehar egendom med fri förfoganderätt lämnat gåvor. Det är även sannolikt att stor del av dessa gåvor inte utgjort en väsentlig minskning, men har varit i en inte obetydlig omfattning (mellan 25 och 10 procent). Dessa transaktioner har redan genomförts utifrån gällande lagstiftning sedan år 1988 (med förtydligande genom NJA 2013 s. 736). Att dessa transaktioner ska kunna angripas är inte lämpligt. Det finns enligt Advokatsamfundet en klar risk att lagstiftningen medför stora negativa konsekvenser för enskilda; personer som innehar egendom med fri förfoganderätt. En konkret konsekvens av lagstiftningen blir att antalet tvister därmed sannolikt kommer öka dramatiskt.

Även om Advokatsamfundet ställer sig positivt till att vederlagsregeln i 3 kap. 3 § ärvdabalken ändras, ifrågasätts varför det inte föreslagits någon övergångsbestämmelse. Övergångsbestämmelsen bör utformas så att den nya lagstiftningen endast träffar gåvor (och därmed jämförliga handlingar) genomförda efter den 1 januari 2027.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander